

Еркебаева Сауле Жомартовнаның
6D010100 – Мектепке дейінгі оқыту және тәрбиелеу
мамандығы бойынша
философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін «Жаңартылған білім мазмұны
жағдайында мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік
дағдысын дамыту» тақырыбындағы диссертациясына

АНДАТПА

Зерттеу тақырыбы: Жаңартылған білім мазмұны жағдайында мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдысын дамыту.

Зерттеу мақсаты: Жаңартылған білім мазмұны жағдайында мектеп жасына дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдысын дамытуды теориялық негіздеу және әдістемелік жүйесін жасау, оның тиімділігін эксперимент арқылы дәлелдеу.

Зерттеу міндеттері:

- мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдысын дамытудың теориялық негіздерін айқындау;

- мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдысын дамытудағы ойынның рөлі мен маңызын айқындау;

- мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдысын дамытудың құрылымдық-мазмұндық моделін дайындау;

- әдістемелік жүйе әзірлеу және оның тиімділігін тәжірибелік-экспериментте тексеру, нәтижелерін оқыту үдерісіне енгізу, ғылыми-әдістемелік ұсыныстар дайындау.

Зерттеу әдістері:

- теориялық әдістер: талдау, жинақтау (анализ бен синтез), контент-талдау, индукция, дедукция, салыстыру, нақтылау, жүйелеу, жіктеу (классификациялау), модельдеу;

- эмпирикалық әдістер: диагностикалау, мектепке дейінгі ұйымдардағы ұйымдастырылған іс-әрекетті бақылау; озат тәжірибелерді зерделеу; сауалнама жүргізу; педагогикалық эксперимент жүргізу, бақылау, оның нәтижелерін сұрыптау; оларды математикалық-статистикалық өңдеу.

Қорғауға ұсынылатын негізгі қағидалар (дәлелденген ғылыми болжамдар және жаңа білім болып табылатын басқа да тұжырымдар):

1. Мектепке дейінгі ұйым тәрбиеленушілерінің қатысымдық сөйлеу әрекеттерін дамытуда негізгі ұғымдардың, түсініктердің мәнін психологиялық, педагогикалық, физиологиялық тұрғыдан талдау негізінде нақтылау, оның ішкі мазмұндық құрылымын анықтау жаңартылған білім мазмұны жағдайында мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдыларының сапалы дамуына кепіл бола алады.

«Коммуникация» ұғымының мәні – бұл екі немесе бірнеше адамдар арасында ақпарат, хабарлама беру, ақпарат алу немесе онымен алмасу арқылы өзінің белсенділігі мен мақсаттарына қол жеткізу, ал «коммуникативтік дағды»

ұғымының мәні – бұл басқа адамдармен қарым-қатынас жасау, басқалардың пікірін тыңдау және өз ойын айта алу қабілеті, қарым-қатынасты ұйымдастыра білу, қарым-қатынас нормалары мен ережелерін білу үдерісі деп тұжырымдалды.

«Мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдыларын дамыту» түсінігінің мәні – ауызша қарым-қатынас үдерісінде басқалардың мүдделерімен келісу, олардың көзқарасын есепке ала білу, ұйымдастырылған іс-әрекет барысында құрдастарымен және ересектермен белсенді өзара іс-қимыл жасау, өзіне және басқа адамдарға оң көзқарас орнату жиынтығы ретінде кіріктірілген тұлғалық сапаларының көрініс табуының кешені.

«Коммуникация», «коммуникативтік дағды» ұғымдарының философиялық, психологиялық-педагогикалық ұғым ретіндегі нақтыланған мәні мен оның құрылымы ұйымдастырылған іс-әрекеттің ғылыми-әдістемелік негізін жасаудың базасы болып табылады.

Жаңартылған білім мазмұны жағдайында мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытудың әдіснамалық негіздерінде жүйелілік-іс-әрекеттік, кіріктірілген, коммуникативтік, синергетикалық әдіснамалық тұғырлары басшылыққа алынады.

2. Мектепке дейінгі балалардың барлық оқу әрекеті ойын түрінде ұйымдастырылған іс-әрекеттер арқылы жүзеге асырылады. Ойын жетекші іс-әрекет ретінде балалардың өмірінің алғашқы күндерінен бастап-ақ коммуникативті дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады. Ойын барысында мектеп жасына дейінгі балалар жан-жақты дамиды, айналасындағы ересектермен және құрдастарымен өзара әрекеттеседі, сөйлеу тілі дамиды, сөздік қоры молаяды, сөйлеудің грамматикалық құрылымы дамиды.

3. Жаңартылған білім мазмұны жағдайында мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытудың құрылымдық-мазмұндық моделі ақырғы нәтижеге жетудің теориялық-әдіснамалық негіздері, коммуникативтік дағдыны дамытудың компоненттері мен көрсеткіштері, деңгейлері айқындалған, әдістемелік жүйесі жасалған құрылым болып табылады. Модель мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытуда басшылыққа алатын ғылыми негізделген әдістемелік нұсқаулық бола алады.

4. Коммуникативті дағдыны дамытудың әдістемелік жүйесі ұйымдастырылған іс-әрекет үдерісінде мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың құрдастарымен және ересектермен белсенді қарым-қатынас жасау әдіс-тәсіл, құрал және формалармен қамтамасыздандырады.

Жаңартылған білім мазмұны жағдайында мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативті дағдысын дамыту әдістемесі – тәрбиешілерге арналған «Мектеп жасына дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдысын дамыту» атты 32 сағаттық оқу-әдістемелік семинар және «Сөйлеуді дамытудың әдістемелік нұсқаулығы», мектепке дейінгі ересек жастағы балаларға арналған «Сөйлеуді дамыту» жұмыс дәптері, «Мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативті дағдысын дамытудың 4К

негізіндегі ойындар жинағы» кешені дайындалып, оның тиімділігі эксперименттік-тәжірибелік жұмыстар арқылы дәлелденеді.

Зерттеудің негізгі нәтижелерінің сипаттамасы:

- мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытудың теориялық негіздері айқындалады;
- мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытудағы ойынның рөлі мен маңыздылығы айқындалады;
- мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытудың құрылымдық-мазмұндық моделі дайындалады;
- мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытудың әдістемелік жүйесі жасалады, оның тиімділігі оқыту үдерісіне эксперимент арқылы тексеріледі.

Алынған нәтижелердің жаңалығы мен маңыздылығын негіздемесі:

1-нәтиже жаңа – жаңартылған білім мазмұны жағдайында мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытудың теориялық негіздері айқындалды.

2-нәтиже жаңа – мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытудағы ойынның рөлі мен маңыздылығы айқындалды.

3-нәтиже жаңа – мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытудың құрылымдық-мазмұндық моделі дайындалды.

4-нәтиже жаңа – мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытудың әдістемелік жүйесі жасалды: тәрбиешілерге арналған «Мектеп жасына дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдысын дамыту» атты 32 сағаттық оқу-әдістемелік семинар және «Сөйлеуді дамыту» әдістемелік нұсқаулығы», мектепке дейінгі ересек жастағы балаларға арналған «Сөйлеуді дамыту» жұмыс дәптері, «Мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативті дағдысын дамытудың 4К негізіндегі ойындар жинағы» кешені

Зерттеу жұмысының ғылымның даму бағыттарына немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: Қазақстан Республикасының Президенті Қ.К.Тоқаевтың халыққа Жолдауларында «Мектепке дейінгі тәрбие жұмысы басты назарда болуы керектігін» атап көрсетуі, «Білімді ұлт» сапалы білім беру» ұлттық жобасы мен ҚР мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандартында (Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығына 1-қосымшасы) мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың қолжетімділігін және сапасын қамтамасыз етудің, әрбір баланың жан-жақты дамуы мен әлеуетін ашуға қолайлы жағдайлар жасаудың қажеттілігіне ден қоюы мектеп жасына дейінгі баланың әлеуметтік тұлғалық қасиеттерін қалыптастыруды міндеттейді.

Сондай-ақ, мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуды дамыту Моделінде (2021) «балалардың бойынан әлеуметтік-эмоционалдық құзыреттілікті, когнитивтік және қарым-қатынас дағдыларын дамытуды, таным мен зерттеуге деген жоғары ішкі мотивациясын қалыптастыруды, әрбір баланың жеке ерекшеліктері мен

қажеттіліктерін ескере отырып, әлеуетін барынша дамытуға жағдай жасауға қарай өзгеруі тиіс» деген бірқатар талаптар қойылады. Мұнда баланың қатысымдық сөйлеу әрекетінің үйлесімді қалыптасуы мен тілдік дағдыларды меңгеруіндегі орындалатын талаптар мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың тұлғалық дамуы үшін коммуникациялық ортаны кеңейтуді міндеттейді.

Докторанттың әрбір жарияланымды дайындауға қосқан үлесінің сипаттамасы: (диссертация авторының жарияланымның жалпы көлемінен пайызбен өлшенген үлесі көрсетілген)

Scopus деректер қоры базасына кіретін басылымда:

1. «Development of communication skills of older preschool children through information technology» //Cypriot Journal of Educational Sciences Volume 17, Issue 8, 2733-2744 стр. [https://un-pub.eu/ojs/index.php/cjes/article/view/7828#:~:text=DOI%3A-](https://un-pub.eu/ojs/index.php/cjes/article/view/7828#:~:text=DOI%3A-,), Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі –75 %), Қосалқы авторлар: (Сарсенкуль Ж., Қыяқбаева Ұ., Нұрғалиева Д., Абиьбакиева Г., Назерке, С).

ҚР ҒЖБМ Білім және ғылым саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті бекіткен басылымдарда 3-еуі жарияланды:

2. «Мектепке дейінгі ұйымдағы жаңартылған білім мазмұнының басым бағыттары», Абай атындағы ҚазҰПУ Хабаршысы, «Педагогика ғылымдары» сериясы, №3 (63), 2019 ж. 223 бет (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 100%);

3. «Мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытудың психологиялық-педагогикалық шарттары». Абай атындағы ҚазҰПУ Хабаршысы, «Педагогика ғылымдары» сериясы № 4 (64), 2019 ж, 424-428 беттер (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 80%, Қосалқы автор: Жұмабаева Ә.Е. 20%,);

4. «Мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытудың теориялық аспектілері». Абай атындағы ҚазҰПУ Хабаршысы, «Педагогика ғылымдары» сериясы, №1(65), 2020 ж 368-374 беттер (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 90%. Қосалқы авторлар: Шырынбаева Г.К. 5%, Инаятова А. Е. 5%,);

Алыс-жақын шетелдердегі халықаралық конференцияларында:

5. «Мектеп жасына дейінгі балалардың логикалық ойлау ерекшелігі». «ОБРАЗОВАНИЕ в XXI веке», Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары (Мәскеу қ, 20 ақпан 2019 ж)/164-167 беттер. (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 100%);

6. «The development of communicative abilities of children». Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. «Сучасні стратегії педагогічної освіти в контексті розбудови суспільства сталого розвитку та євроінтеграції 14-15 қараша 2019 ж. Киев қ, Украина <https://www.researchgate.net/publication/342203977> (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 100%);

7. «Теоретические основы развития креативности у детей дошкольного возраста». Халықаралық ғылыми-практикалық конференция

материалдары «Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique» 5 ақпан 2021 ж • Париж қ, Франция. УДК 001(08) <https://doi.org/10.36074/logos-05.02.2021.v5>. (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 80%, Қосалқы авторлар: (Тайтелиева Л, Изат М, Нурбекова С, Мусина Г, – 20 %);

8. «Структурный анализ общения детей старшего дошкольного возраста», Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. The driving force of science and trends in its development I international scientific and theoretical conference volume 4 УДК 001(08) <https://doi.org/10.36074/scientia - 29.01.2021.v4> t 44 (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 80%, Қосалқы авторлар: (Кыякбаева Ұ, Ошакпаева С, Анарбек. Л, Тусупова А– 20 %);

9. «Развитие коммуникативных навыков у детей дошкольного возраста в соответствии с обновленным содержанием среднего образования в Республике Казахстан», Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. «Образование в XXI веке». Мәскеу қ, 28-31 наурыз 2022 ж. [электронды ресурс] //88-98 беттер, (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 80%, Қосалқы авторлар: Тасжурекова Ж.Т, Луценко И.А. – 20%);

Республикалық және халықаралық конференцияларында:

10. «Ерте жастағы балалардың онтогенезінде сөйлеу тілін дамыту», "Цифрлық Қазақстан жағдайында үздіксіз педагогикалық білім беру жүйесін жаңғырту: өзекті мәселелер және оларды шешу жолдары" республикалық ғылыми-практикалық конференциясы, ТарМПУ, 24-25 қаңтар 2019 ж (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 100%,);

11. «Мектепке дейінгі жастағы балаларға қарым-қатынас дағдыларын қалыптастырудың ерекшеліктері», "Құндылық-бағдарлы білім беру идеясын жүзеге асыру: мәселелер, ізденістер, шешімдер" атты ІХ халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Өскемен: С. Аманжолов атындағы ШҚМУ. - 2020 ж. – 76-83 б.б. ISBN 978-601-314-443-6, (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 90%, қосалқы автор Азимбаева Д.Қ – 10 %);

12. «Мектепке дейінгі жастағы балалардың коммуникативтік - тілдік дағдыларын жетілдірудің психологиялық-педагогикалық ерекшеліктері» "Адамзаттың ғаламдық мәселелерін шешуде ұлттық психологияның рөлі" атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция, 391 -394 б.б. Алматы, «Тұран» университеті, 21 сәуір 2021ж. (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 90%, қосалқы автор Ошакпаева С.К. – 10 %);

13. «Мектепке дейінгі балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытудың психологиялық аспектілері», X халықаралық ғылыми-практикалық конференция – Алматы. «Тұран» университеті, 28 сәуір 2021ж. 144 - 149 беттер. ISBN 978-601-214-478-9 (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 90%, қосалқы автор Ошакпаева С.К. – 10 %);

14. «Сөйлеуді дамыту» дәптері мен тәрбиешілерге арналған әдістемелік құрал, «Атамұра» баспасы, Алматы, 2022 ж, 132 б. (дәптер мен әдістемелік құралды жазудағы докторанттың үлесі – 50%, қосалқы автор Жұмабаева Ә.Е. – 50 %).

